

Rösterna i vargnyheter – en studie av två finländska dagstidningar

---

Aku Ahlholm
Nordiska språk
Vasa universitet

Artikkelissa tarkastellaan, ketkä puhuvat suden suulla suomalaisissa päivälehdissä. Suurpedot, erityisesti susi, aiheuttavat ihmisten välille eripuraa, jota yhteiskuntatieteilijät nimittävät sosiaaliseksi konfliktiksi. Eläimiä, joiden vuoksi konfliktit syntyvät, kutsutaan usein poliittisiksi eläimiksi. Susiuutisissa ääneen pääsee runsaasti eri alojen ammattilaisia, harrastajia, aktivisteja ja jopa niitä, joita uutistapahtumat eivät suoranaisesti kosketa. Susiuutisissa erottuvat eläintä puolustavat ja vastustavat diskurssit, mutta merkittävin on tosiasioihin pyrkivä virallinen diskurssi. Niinpä enemmistö susiuutisten äänistä kuuluu tutkijoille ja viranomaisille, erityisesti poliisille. Journalistit sijoittavat tosin mielenkiintoiset, emotiivisia ilmauksia sisältävät äänet useammin uutistekstien alkuun, jopa otsikkoon, kun taas tutkijoiden ja viranomaisten ääni sijoittuu useammin uutistekstien loppupäähän. Tämän artikkelin tavoitteena on luokitella äänet niiden ammatti- tai intressiryhmien perusteella, joita ne näyttävät edustavan. Artikkelin perustuu väitöskirjahankkeeseen, jossa analysoin diskursseja petouutisissa tunnistettavien äänten taustalla.

Nyckelord: rovdjursnyheter, varg, röstbegreppet, social konflikt

1 Bakgrund

Man har forskat rovdjur ur många olika synvinklar och den lingvistiska synvinkeln är inte den vanligaste. Detta är förstäeligt eftersom djur inte kan säga mycket, men det finns alltid någon som talar i stället för dem. Denna artikel handlar om rovdjursnyheter och deras språk och speciellt vargnyheter och de olika rösterna som kan identifieras i nyhetstexterna.

Under de senaste åren har det varit flera och flera människor som har velat säga sitt speciellt om varg. Dessa människor talar ofta antingen för eller emot rovdjuren. Så småningom har enskilda konflikter mellan rovdjur och människor utvecklats till en social konflikt mellan människor. Samtidigt har vargar samt rovdjurskonflikten blivit en vanlig nyhet i dagstidningarna. Nyhetstexterna innehåller intervjuer för och emot vargen medan skribenter, journalister, försöker hålla sig till de pressetiska principerna och vara neutrala. Det är inte meningen att journalistens attityd syns i en nyhetstext. För hans eller hennes egna åsikter finns det

andra textgenrer: kommentarspalter, kåserier, kolumner eller ledare. Hur lyckas journalister med vargnyheter? Vem är det som får kommentera rovdjursfrågan i nyhetstexterna?

Idealet för nyhetstexten är att den är allsidig och speglar verkligheten och vardagen. Skribenter strävar efter att återge alla parterers ståndpunkter, och nyhetskal-lorna skall väljas opartiskt, vilket är en av de viktigaste punkterna enligt de pressetiska principer som utgör grunden för journalistiken (Opinionsnämnden för massmedier 2011; Svenska journalistförbundet 2009).

Strävan efter en opartisk informationsförmedling är utmanande när det gäller så kallade politiska djur. Termen *politiskt djur* har återtagits i bruk av finländska forskare när man hänvisar till djur som orsakar konflikter mellan människor (se Bisi 2010). Varg är ett typiskt politiskt djur såsom andra stora rovdjur, hjortdju-ren, renen, laxen, sälen, flygekorren och så vidare. Termen *politiskt djur* användes redan av Aristoteles. Han kallade människan för *zoon politikon*, ett politiskt djur (se Lahtinen 2002), därför att hon är ett litterärt djur som har ordets makt. Bakhtin (1984) var på samma spår som Aristoteles när han menade att det är i dialog med andra som människan existerar som social varelse. Trots Aristoteles definition passar termen *politiskt djur* bra för bland annat vargen i den här arti-keln. Det gäller ju olika röster som kan identifieras i vargnyheter: vem är det som talar i stället för rovdjuret i media.

Men varför har vargen blivit ett politiskt djur? Vargar finns det i flera länder runt omkring i världen, men i Finland finns det endast 150–165 vargar (Vilt- och fis-keriinstitutet 2012, Kauhala 2000). Vargen kan därmed anses vara utrotningssho-tad i Finland. Tidigare var man inte orolig om en rovdjursart försvann helt och hållet men tiderna har förändrats (Pulliainen 1999). Enligt Bisi (2010) var med-lemskapet i EU en av de viktigaste vändpunkterna i konflikten mellan människan och vargen. Sedan dess, det vill säga 1.1.1995, har rovdjurspolitiken ändrats och antalet rovdjur ökat.

En av orsakerna som kan ha lett till att just vargen av alla rovdjur verkar ha blivit ett objekt för starka sociala konflikter är att hunden (*Canis familiaris*) härstam-mar från vargen. Som hundens förfader kan vargen väcka starka känslor för rovdjuret. Hunden har även en motsatt inverkan i rovdjurskonflikten. Vargen är far-lig för hundar, speciellt för jakthundar, vilket väcker starka känslor emot vargen. Enligt Pulliainen (1999) är det fortfarande fråga om samma art eftersom vargen

kan föröka sig med hunden och deras efterlevande fortfarande kan föröka sig, vilket är en av de biologiska principerna enligt vilka man avgör om två olika djur hör till olika arter eller endast olika raser av samma art. Kauhala (2000) kallar hunden för hemvarg eftersom hunden och vargen är genetiskt väldigt nära varandra.

2 Syfte, material och metod

Syftet med den här artikeln är att svara på frågan vems röst som hörs i vargnyheter. Med röst avser jag det som olika nyhetskällor påstår i nyhetstexterna. I det här sammanhanget analyserar jag inte vilka olika diskurser som olika röster representerar. Själva röstbegreppet handlar om mycket mera än vem som är i röst och hur olika röster kan kategoriseras. Bakhtin (1984) påstår att röst inte endast handlar om ord utan hela individens världsbild. Hans definition på röstbegreppet har mycket gemensamt med det som forskare senare har börjat kalla för diskurs. Diskurs kan tänkas vara ett bestämt sätt att förstå världen, och olika diskurser kan åtskiljas från andra diskurser där ett visst utsnitt av världen förstås på olika sätt (Fairclough 2002; Haglund 2009). Genom att studera olika röster, såsom Bakhtin förstår röstbegreppet, kan man identifiera olika diskurser. Jag diskuterar begreppet mer under rubriken *Centrala begrepp*.

Materialet för den här studien består av två finländska tidningar *Helsingin Sanomat* (HS) och *Hufvudstadsbladet* (HBL). HS är den största finska tidningen och HBL den största finlandssvenska tidningen. I Finland har dagstidningarna en stark position vilket gör att tidningarna torde ha en stor inverkan på människorna. Både i Finland och i Sverige har alla tidningarna tillsammans en upplaga på 450 stycken per tusen invånare. I Europa läses dagstidningar mest i Norge (upplaga på 600/tusen invånare) vilket är dubbelt mera än till exempel i Danmark. (Gustafsson & Kempainen 2002.)

Av dagstidningarna HS och HBL analyserar jag endast nyhetstexter. Jag definierar nyhetsbegreppet och nyhetstexten i avsnittet *Centrala begrepp*. Givetvis ska de texter som analyseras handla om varg, rovdjuret ska stå i en central roll i texten. De analyserade texterna handlar till exempel om en situation där rovdjuret hotar ett tamdjur eller en människa, om rovdjurspolitik, djurstammen, jakten på rovdjur, forskning eller situationer där någon sett vargar eller björnar. Texter där varg används i ordspråk eller metaforiskt utan själva djuret i fokus har inte valts med.

Materialet innehåller nyhetstexter från åren 1994, 1999, 2004 och 2009. Syftet med analysen av texter från olika årtal är att analysera trender i nyhetstexter. Årtalen har valts enligt vissa förändringar som har påverkat rovdjurspolitiken. Året 1994 representerar tiden innan Finland anslöt sig till Europeiska unionen vilket enligt Bisi (2010) har varit den förändring som influerat Finlands rovdjurspolitik mera än någon annan faktor. Därefter har jag valt nyhetstexter med fem års mellanrum.

Den här artikeln är en del av min doktorsavhandling vars syfte är analysera olika diskurser i rovdjursnyheter. Den metod som jag använt i den här studien är en mera kvantitativ klassificering av olika röster, det vill säga att jag klassificerar röster enligt olika yrkesgrupper och intressegrupper och redogör för vilkas röster som oftast hörs i vargnyheter. Dessutom diskuterar jag hur olika röster placeras i texterna: i rubriken, i början av texten, i mitten eller i slutet. Trots att analysen har ett kvantitativt inslag baserar den sig på en kvalitativ studie av olika röstkategorier.

3 Centrala begrepp

Två centrala begrepp i den här artikeln är *nyhetsbegreppet* och *röstbegreppet*. I kommunikationsvetenskap menar man vanligen att nyheter inte finns i verkligheten utan till exempel ett händelsebelopp blir en nyhet först efter en journalist skrivit en nyhetstext om händelsen och förmedlat den till mottagare. Hemánus (1990: 92) påstår att verkligheten inte är narrativt konstruerad vilket leder till att termen *nyhet* inte heller kan hänvisa till verkliga händelser utan till journalistiska texter som handlar om händelserna. Detta leder till att definitionen av nyhet egentligen blir definition av nyhetstext.

Den här definitionen borde inte leda till den tolkningen att det är journalister som hittar på nyheterna. Opinionsnämnden för massmedier (2011, punkt 8) har publicerat journalistregler som betonar att: ”Det är journalisters plikt att sträva efter en sanningsenlig informationsförmedling.” Nyheterna skall alltså basera sig på verkligheten även om nyheterna inte skulle finnas i verkligheten. Kommunikationsvetare definierar ofta begreppet *nyhet* med hjälp av olika nyhetskriterier såsom allmängiltighet och närhetskriterium (Kuutti 2006). När en händelse stämmer överens med flera nyhetskriterier är det sannolikt att journalister skriver en nyhetstext om den.

Den här artikeln koncentrerar sig kategoriskt på olika röster i vargnyheter, men med själva röstbegreppet förstås mera än endast vem som pratar. Enligt Bakhtin (1984) finns det inga neutrala ord utan allt man säger har inflytande från andras röster. Lingvister och diskursanalytiker talar ofta om olika röster som formar nyhetsdiskursen. Rahm (2001: 252) delar in rösterna i egen pressröst, annan pressröst och aktörernas röst av vilka han kallar pressrösten för icke-representerad diskurs och de två andra för representerad diskurs. Hultén (1990: 53) indelar texterna i förstahandstexter, som består i stort sätt av journalistens egna iakttagelser, och andrahandstexter som baserar sig på källans iakttagelser.

Den här artikeln består närmast av det som Rahm kallar för aktörernas röster och Hultén för andrahandstexter. Rahm räknar även nyhetsbyråer (liksom TT i Sverige och FNB i Finland) som andra pressröster vilket betyder att han samordnar nyhetsbyråer och de andra massmedier som citeras i nyhetstexterna. Jag samordnar nyhetsbyråer och egen pressröst. När redaktionen väljer att använda en färdig nyhetstext av en nyhetsbyrå går texten igenom samma procedur som artiklarna av egna journalister. Både redigerare och nyhetschef läser igenom artikeln, skriver möjligen om rubriken och kan även ändra textstrukturen. Ända skillnaden är att nyhetsbyråns journalist inte har fått uppdraget av att skriva artikeln av redaktionen.

4 Röster i vargnyheter

I vargnyheterna i mitt material citeras många olika personer som jag har delat in i yrkesgrupper och intressegrupper. Av olika yrkesgrupper citeras följande: polis, rovdjursforskare, andra forskare, jordbrukare, renägare, yrkespolitiker (minister, riksdagsledamot), veterinär, jurist, gränsbevakare, konstnär och journalist (egen röst). Dessutom kan man identifiera följande intressegrupper: miljöaktivister, jägare, lokala politiker, naturfotografer, lekmän och föräldrar.

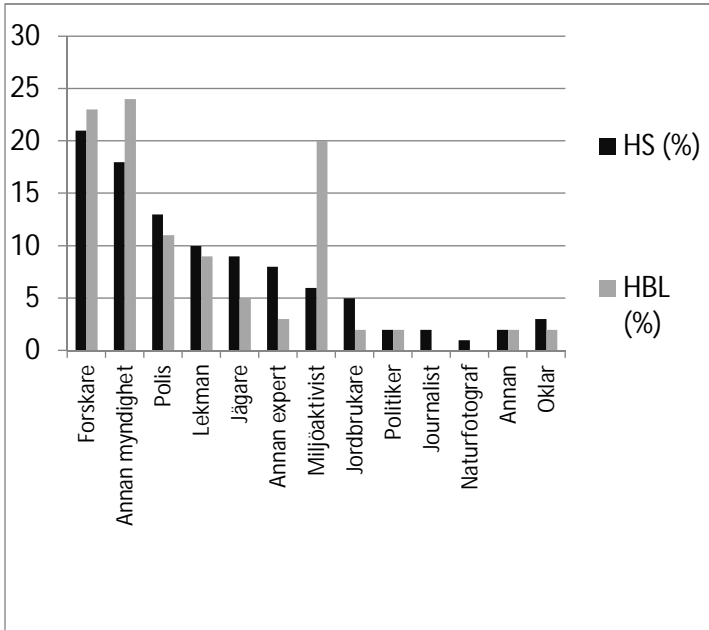
I de utvalda vargnyheterna citeras även organisationer eller institutioner utan att nämna någon person som representerar dessa. I materialet citeras bland annat domstolar, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, polis, politiska partier, naturorganisationer och jägareorganisationer. När jag har kategoriserat olika röster har jag inte gjort skillnad mellan personer och institutioner, så när journalisten har citerat till exempel Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet har jag klassificerat rösten som en forskarröst. Miljöorganisationer eller personer som representerar dessa kallar jag för miljöaktivister.

I en typisk rovdjursnyhet citerar journalister två olika källor men ibland kan även i en kort text citeras flera källor, allt från myndigheter och forskare till politiker, aktivister och jordbrukare. Ett exempel på detta var ett händelsebelopp där norska myndigheter först beviljade jaktlicenser som tillät jägare att skjuta några norska vargar men där myndigheterna senare ångrade sig. Om nyhetshändelsen rapporterades även i Finland och i Sverige. *Hufvudstadsbladet* skrev om händelsen med rubriken *Vargar dödas i Norge* (HBL 12.3.1999) och citerade myndigheter, två olika miljöorganisationer samt förmodligen uppgifter från rovdjursforskningen utan att nämna källan. Finska *Helsingin Sanomat* skrev om händelsen dagen efter med rubriken *Tappotuomion saaneille Norjan susille arnonaikkaa* (sv. Nådatid för dödsdömda norska vargar). HS citerade även jordbrukare och det norska centerpartiet (HS 13.3.1999), allt som allt fyra eller fem (om den eventuella forskar-rösten inräknas) källor i en kort text.

4.1 Rösterna enligt kategorier

Ednarsson (2005) hittade två huvudsakliga diskurser i svenska vargnyheter: diskursen som försvarade vargen och motståndardiskursen. I den här artikeln analyserar jag inte olika diskurser men redan en kategorisering av olika röster tyder på att den så kallade officiella rösten, som inte tar ställning till rovdjuren för eller emot, betonas i finsk press. De röster som står för eller emot rovdjuren står i minoritet.

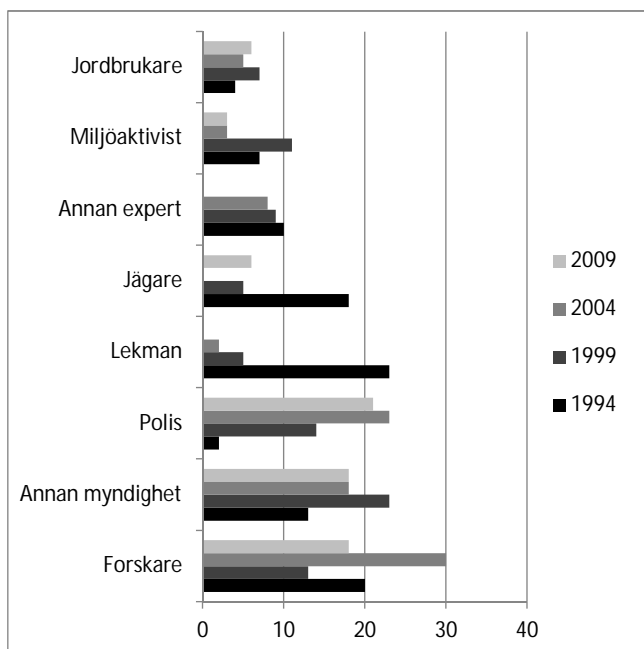
Till exempel jägare utgör nio procent av alla röster i vargnyheter i *Helsingin Sanomat* och miljöaktivister eller -organisationer utgör sex procent av alla röster (Figur 1). I *Hufvudstadsbladet* utgör jägare fem procent av alla röster i vargnyheter, medan miljöaktivister citeras betydligt oftare än i HS: hela 20 procent av alla röster i vargnyheter består av miljövänner. Det finns ändå en skillnad på över tio procent mellan dagstidningarnas användning av olika röstkategorier i nyhetstexterna. Trots detta hör majoriteten av olika röster i rovdjursnyheter till forskare och myndigheter. I HS utgör dessa två kategorier 52 procent av alla röster och i HBL 58 procent.

Figur 1. Andelen olika röstkategorier i *Helsingin Sanomat* och *Hufvudstadsbladet* 1994 (HS), 1999, 2004 och 2009

Vargnyheter, såsom säkerligen alla nyhetstexter, har förändrats mellan 1994 och 2009. I hela materialet citeras i medeltal två personer eller organisationer per nyhetstext (HS 1,8 olika röster/text, HBL 2,4 olika röster/text). Textformatet har med tiden blivit mindre, vilket kan ses speciellt i vargnyheter publicerade i HS. Ännu 1994 citerade journalisterna 3,1 personer per text medan antalet 2009 var 1,4 olika röster per nyhetstext. I HBL var skillnaden inte lika stor men HBL-materialet omfattar inte året 1994 utan endast nyhetstexter från 1999, 2004 och 2009.

En annan förändring gäller olika röstkategorier: myndigheter, speciellt polisen, har blivit allt vanligare röster i vargnyheter (Figur 2). Detta kan ses både i *Helsingin Sanomat* och i *Hufvudstadsbladet*, men speciellt i HS. Det är värt att notera att HS har så gått som slutat intervjua lekmän när det har varit fråga om vargar. Även miljöorganisationers eller miljöaktivisters och jägares roll har minskat ständigt. Jordbrukare och politiker har intervjuats ungefär som förr.

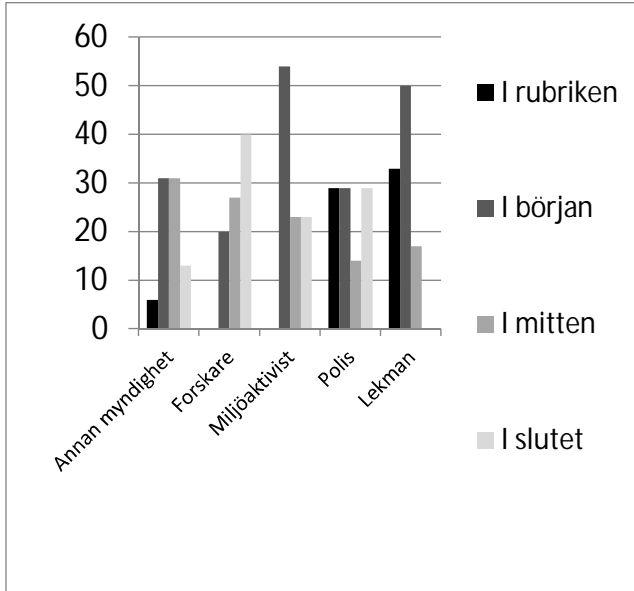
Figur 2. Förändringen av olika röstkategorier 1994–2009 i *Helsingin Sanomat*.

4.2 Rösterna enligt deras placering i texten

Det finns även skillnader i hur olika källor placeras i texterna; till exempel jägare, miljöaktivister och forskare citeras relativt ofta redan i rubriken medan polis-rösten hellre placeras i slutet av texten (Figur 3). Till exempel jägare utgör nio procent av alla röster i vargtexter i *Helsingin Sanomat* men hela 17 procent av röster som hörs redan i rubriken. Till rubriken räknar jag själva huvudrubriken, nedre och/eller övre linjen och även ingressen. Om man delar den löpande texten i tre delar märker man att jägarrösten utgör 18 procent av alla röstkategorier som citeras under den första tredjedelen av texten. Miljöaktivister eller -organisationer citeras också gärna i rubriken. De utgör sex procent av alla röster i hela texter men 17 procent av rösterna i rubriken. Av någon orsak utgör miljöaktivister endast en procent av de röster som placeras i den första tredjedelen av den löpande texten. Jägare och miljömänniskor ser ut att vara intressanta och färskna källor

med sina raka ställningstaganden medan polisen och forskare oftast citeras i slutet av texten liksom en officiell röst som bekräftar det som hänt.

Figur 3. De olika rösternas placering i vargnyheterna i *Hufvudstadsbladet* (%)

5 Diskussion

Vargar är ett ständigt nyhetsämne som intresserar både journalister och nyhetstexternas mottagare. Vargnyheter handlar dock inte endast om rovdjuret själva utan också om den sociala konflikt som rovdjursfrågan orsakat. Vargen har blivit ett politiskt djur, ett djur som orsakar diskussion, oenigheter och konflikter. Detta har lett till att många olika röster kan identifieras i dagstidningarnas vargnyheter. I min studie har jag delat in rösterna i 12 kategorier enligt vilka yrkes- eller intressegrupper de representerar.

Den så kallade officiella rösten bildar majoriteten av alla röster i vargnyheter. Det är oftast polisen, andra myndigheter och forskare som kommenterar

vargfrågan offentligt, och den trenden har bara förstärkts 1994–2009. Detta kan bero på att vargfrågan har blivit mera och mera kontroversiell under de senaste åren och journalisterna har gärna valt den säkra sidan för sina nyhetstexter. Samtidigt har lekmansrösten tystnat i vargnyheter i Finlands största dagstidning *Helsingin Sanomat*.

Trots att den officiella rösten betonas i texterna när man granskar absoluta antal och andel olika röst kategorier, tenderar journalister att placera de mera sällsynta rösterna i början av texten. En typisk vargnyhet har en viss modell: i början av texten placeras röster med mycket emotivt innehåll, vanligen för och/eller emot vargen. I slutet av texten placeras den officiella diskursen eller domardiskursen som påstår hur det egentligen ligger till.

I fortsättningen studerar jag närmare olika röster och deras emotiva innehåll i rovdjursnyheter och analyserar vilka olika diskurser som det går att identifiera i nyhetstexterna. Dessutom torde rösterna och diskurserna se annorlunda ut om man jämför rikstidningar med lokaltidningar.

Litteratur

- Bakhtin, Mikhail (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics*. (Översatt av Caryl Emerson). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bisi, Jukka (2010). *Suomalaisen susikonfliktin anatomia*. Acta Universitatis Ouluensis A 552. Oulu.
- Ednarsson, Marcus (2005). *Platser för rovdjursturism? Vargar, människor och utveckling i Norra Värmland*. Karlstad University Studies 2005: 16.
- Fairclough, Norman (2002). *Miten media puhuu. (Media Discourse, översatt av Virpi Blom och Kaarina Hazard)*. Jyväskylä: Gummerus.
- Gustafsson, Karl Erik & Pentti Kempainen (2002). Pohjoismainen media. I: *Media muuttuu*. Red. Aimo Ruusunen. Helsingfors: Gaudeamuskirja.
- Haglund, Björn (2009). Fritid som diskurs och innehåll. En problematisering av verksamheten vid afterschool-programs och fritidshem. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 14: 1, 22–44.
- Hemánus, Pertti (1990). *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Hultén, Lars (1990). *Reportaget som kom av sig*. Stockholm: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Kauhala, Kaarina (2000). *Koiran villit sukulaiset*. Juva: WSOY
- Kuutti, Heikki (2006). *Uusi mediasanasto*. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Lahtinen, Mikko (2002). *Ihminen, poliittinen eläin*. Tammerfors: Vastapaino.
- Opinionsnämnden för massmedier (2011). Journalistreglerna [online]. [citerat 23.4.2012]. Tillgänglig: <http://www.jsn.fi>
- Pulliaainen, Erkki (1999). *Suurpetomme karhu, susi, ahma, ilves*. Kajana: Artimedia.
- Rahm, Henrik (2001). *Journalistikens anatomi*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska journalistförbundet (2009). Spelregler för press, radio och TV [online]. [citerat 23.4.2012]. Tillgänglig: <http://www.sjf.se>

Vilt- och fiskeriinstitutet (2012). RKT:n susipannoitukset jatkuvat yhdeksän suttu sai lähetti-
pannan Pohjois-Savossa [online]. [citerat 23.4.2012]. Tillgänglig: <http://www.rkti.fi>